

JERUZSÁLEM–BUDAPEST–TENGYEL

Édes pillanat

Hosszú évek óta nem lehet Jeruzsálemben magyarul enni, meg-megmártózni időnként a magyar kultúra eme legérzékibb, anyaöl-mélyvilágában.

Ifjabb koromban a sütemények és a gulyások frontján is egyaránt kitűnő és főképp: autentikus helyek képviselték a Szent Városban a magyar (vagy osztrák-magyar) gasztronómiát – amelyeket Joszi Stern festő barátommal látogattunk a *Fedezd fel Izraelt!* útikönyv anyaggyűjtése ürügyén. Nem sokkal a bezárása előtt jártam és ettem a legendás ein-keremi Gulas Innben is, amelynek a helyén ma a legjobb humuszvendéglő telik meg minden este vendégekkel. Az utolsó pörköltet Jakov Katz, a magyar zsidó történelem legnagyobb tudósa társaságában és meghívására fogyasztottam egy Piroska nevű családi vendéglőben, amelyet a Jeruzsálemi Szimfonikus Zenekar kolozsvári származású brácsása, egy szép és finom hölgy üzemeltetett – hátha újra gyökeret verhet a paprikás szaft iránti olthatatlan igény, s eme igény kiszolgálása kiegészítésül szolgálhat az állandóan megszűnés szélén táncoló zenekar nem túl bőséges fizetése mellé. Néhány év óta csak a kürtös kalács képvisel bennünket – ez azonban olyan átható sikerrel, hogy rövid idő alatt teljesen felszívódott a gazdag izraeli süteménykínálatban –, s már csak nosztalgikus szakértők és magyarcik (akik honlapjaikon a zsidó rablás legfrissebb bizonyítékaként értelmezik a kürtös közleleti karrierjét) ismerik az erdélyi, eredetileg kályhacső köré tekert cukros tésztából készült csemege eredetét, amelyet most zsidó cukrászdákban arab alkalmazottak csavarintanak az infrásütők tüzeiben forgó fémrudacskákra.

Ezért mi sem természetesebb, hogy – fölhorogoló vén csataló a trombita hangjára – amint hírét vettem egy közösségi újságban, hogy „Igal” *Regá Matok* (Édes Pillanat) néven nyitott új kávézójában magyar édesanyja főztjével várja a

Jigal (Gyuri) édesanyja híres csárdája,
a Goulas Inn vendéglőjével

nagyérdeműt, elhatároztam, hogy a legelső adandó alkalommal meglátogatom.

Amint beléptem a jeruzsálemi „vendéglőutca” – a Cion térről lefele nyíló Joel Salamon utca – alsó fertályán lévő kávézóba, éreztem, hogy itt még nem a készről, hanem valami kiforrás előtti kezdeményezésről tudósíthatok csak. A nosztalgizálásnak induló riport helyett azonban egy más természetű történettel lehettem gazdagabb az igen autentikus ízű gesztenyepüré mellett, amelyet Jigal otthonra becsomagolt nekem. A sabbat bejövetele előtti gyérülő forgalomban – miközben kísérgettem a konyha és az asztalok között –, mintha rutinkérdéseimre várt volna, ötpercnyi ismeretség után tört magyarsággal föltárta a saját és az új magyar kávézó hátterét:

– Párizsban születtem. Édesanyám budapesti születésű, Auschwitzból nem akart szülőhelyére visszatérni, sok helyütt megfordult, míg az ötvenes évek elején eljutott Izraelig. Az eredeti ne-

vem Gyuri, egy híres magyar futbalista után (Orth György? – *K. J.*), de nem szerettem, s az iskolában is csúfoltak érte, ezért egy nap úgy döntöttem, hogy Jigal leszek. A vér szerinti apám nem jött velünk, hanem Németországban kötött ki, anyám itt, Izraelben hozzáment egy Fischer nevű, szintén magyarhoz, akivel sok keserves év után megnyitották a Gulyás Innt, ami egy idő után igen jól ment, s Izraelen kívül is híre kelt. Itt a vendéglő körül nevelődtem. Hol itt dolgoztam – szakácsként, mindeneként –, hol arrébb. A nevelőapámmal, akinek a nevét is viselem, nem jöttem ki jól. Anyámmal sem túlzottan, mert csak a húgomat támogatta: „Te férfi vagy, a jég hátán is meg kell tudnod élni.” Lehet, ezek a sérelmek sodortak bele az egyre keményebb drogokba, és vele a drogfüggőségbe. Évekig külföldön csavarogtam – a drog nyomában. Többször is elkapott a rendőrség, de egyszer csak bevarrtak két évre a börtönbe. Ott – nem volt más választásom – leszoktam. Amikor kiszabadultam, egy hónap múlva mégis visszaestem. Azt mondom egy szociális munkásnak, hogy segítsen, mert ha nem tudok leszokni, végzek magammal, nem bírom tovább. Az ő révén jutottam be egy elvonóközpontba. Néhány hónap alatt tiszta lettem. Most lesz az évfordulója, hogy tizenkét éve nem nyúltam droghoz – még a cigarettáról is leszoktam. Új családot alapítottam – a negyvenöt éves fiam mellett, aki idősebb a feleségemnél, van egy négy- és egy nyolcéves fiunk.

Amíg börtönben ültem, anyám megözvegyült, és eladta a Gulyás Innt. Nem volt más választása – annyi bajt, gondot okoztam neki. A vendég-

lő mögött volt a lakás – sokszor erővel betörtem oda, vittem magammal a drogos társaságomat. Félt, ha kiszabadulok, kezdődik a lidérces élete előlről. Ez a legendás Gulas Inn bezárásának az igaz története.

Nem értek máshoz, csak a vendéglátáshoz, átvettem itt ezt a fagyalozót – joghurtos fagyit készítettem és árultam –, az kell a melegben a turistáknak. Egyszer csak rámjött, most hanukakor, hogy bennem több van, mint mindig ugyanazt a fagyaltot gyártani. Miért ne csinálhatnám, amit az anyámtól tanultam – a magyar ételeket? Egy kicsit átrendeztem a helyiséget. Elhoztam, ami a régi vendéglő berendezéséből megmaradt. És felvettem az étlapra a palacsintát, a gesztenyepürét, az uborkasalátát. A lencse-, a gomba- meg a hagymalevest. Óvatosan ... – nem is alakíthatok át mindent, mert másra szól az engedélyem. Csak tejes ételt készíthetek, szigorú kősersági felügyelet mellett.

Az egyetemista lányt két napja vettem fel – csak péntek és mocei szombat (szombat este) dolgozik. 250 sekelt kell adnom neki, hogy fizessen többet napi 500 sekel bevételből? Hét közben elég vagyok magam is: főzök, felszolgállok. Minden szombaton készítek két kiló gesztenyemasszát, elég egy hétre. A passzírozót Pestről hozattam. Ha nincs vendég, megfőzök néhány kiló almát rétestölteléknek, de kompóthoz is használom.

Ha bejön ez a váltás, s igen bízom benne, hogy igen, akkor egy év múlva kitatarozok, és egy

százszázalékos magyar vendéglőt nyitok, ahogy az anyám. S ahogy nála, nálam is csak telefonos foglalás után majd helyet kapni.

Közben a felszolgálólány elköszön, mert megy az utolsó busza. A katonatiszt és kedvese kap egy szeletet epertortát a „ház ajándékként“, mert „a katonákat támogatjuk.“ Beesik egy beer-sévaiakból és kfar-sabaiakból álló társaság, kérdik, mi az a valami, amit gesztenyéből csinálnak. Fellobban a kereskedő vérem, s azonnal ecsetelem, hogy ez Budapest legnagyobb ajándék-leleménye – le is telepednek, Jigal pedig hat-hét perc alatt előállítja. Általános a megelégedés: „Ide visszajövünk“. S beesik egy amerikai (a tipikus sabatra egyedül maradó típus), kér egy kávét, s „something to eat“ – a „blincseszt“ (gyengébbek kedvéért: palacsintát) ajánljuk. A végén kéri a receptet, hogy a felesége is elkészíthesse. „Inkább hozza el a feleségét is” –

így Jigal. „Csak pészahkor jön” – sóhajt az amerikai (vendégtanár).

– A legjobb reklám a szájról szájra propaganda. Feltettem a Facebookra is a magyar sütemények hírét. Vajon a lapját – az *Új Kelet* létezik még? – olvassák-e Izraelben, mert nekem itteni, jeruzsálemi vendégek kellene.

Van honlapunk is! Azt a sok rosszat, amit tettem a mama ellen, sok és jó magyar étellel kell még e világon kijavítani!

KÉP ÉS SZÖVEG: KŐBÁNYAI JÁNOS

REGÁ MATOK
Rh. Joel Salamon 16.,
Jerusalem
T: 177 – 4002098

JERUZSÁLEM–BUDAPEST–TENGYEL

Jeruzsálemi Opera

Ahogy magyar ízek nélkül is nehéz meglenni sokáig, úgy a kora ifjúságban – az egykori Európában (az egykori Budapesten) – megrögzült kulturális igényeket is nehéz levetkőzni. (De minek is kellene?) Az operarajongás és -fogyasztás szintentartása soha nem volt egyszerű a Közel-Kelet régi-új országában, Izraelben. Már a fiatal állam megalakulása előtti pionír időkben is szembe kellett nézni a ténnyel, hogy a jaffai kikötőben kiszálló bátrakat nem várja operaház, mivel a zenés dráma műfaja soha nem volt a vad szelek szántotta sivatagi homok honosa. Mindennek ellenére az idevetődött vagy ide kivetett egykori német, orosz és osztrák–magyar honosok nemegyszer tartottak fent nívós operát a pálmafák vad suhogásában, ám miután sikeresen – sokszor túl sikeresen – aszsimilálódtak a környezetükhöz, ezek az operakorszakok és -próbálkozások rendre felszívódtak az azonosulásuk terepének sokszínű és -ízű levantei forgatagában.

A közelmúlt egész világ hatalmi pólusait összehálózó huszadik század végi eseményei – leginkább a Szovjetunió felbomlása – következményeként megérkezett ide az Izrael történelmének legnépesebb alijája, az orosz, s vele – megszámlálhatatlan társadalmi, demográfiai és kulturális, sőt: politikai hatással egyetemben – újra az opera is.

A múlt század kilencvenes éveiben alapított *Új Tel Avivi Operának* nemcsak az énekesei, zenészei rekrutálódtak nagyrészt oroszokból, hanem ők adják a közönség javát is. A Moszkvában, Leningrádban (Szentpétervárott) szocializálódott füleket és igényeket kielégítő repertoár tekintélyes része nagy külföldi dalszínházak produkcióinak befogadásából áll, illetve különböző szintű koprodukciókból – életem egyik legszebb operaélménye egy Zeffirelli *Bajazzók*-rendezése volt itt –, kisebb részben pedig saját fejlesztésű projektekből, amelyeket igen nehéz elővarázsolni. Annál is inkább, mert egy-

egy operát a bemutató után négy-öt, maximum nyolc előadás erejéig tartanak műsoron – ennél nagyobb közönség még az oroszok hathatós segítségével sem verbuválható Metullától Eilatig. Például ezért sem lehet saját zenekart fenntartani – egy-egy előadásra valamelyik izraeli város szimfonikus zenekara száll be. A tel-avivi operának igen sok zenei élvezetet köszönhettem, noha ehhez tartozott a harmadik felvonásoknál rendre beinduló szorongás is, hogy nehogy lekéssem az utolsó jeruzsálemi buszt.

A magunk mögött hagyott 2012-es évben azonban bontogatni kezdte szárnyait a *Jeruzsálemi Opera*. Ez még sokáig nem fogja kiváltani a tel-avivi buszozást, de annál felemelőbb jelen lenni valaminek a legkezdeténél.

Minden lelkesedés ellenére őszintén be kell vallani, hogy az állam 60 éves fennállása után sem változott meg az alapséma: A Szentföldnek sem a homokja, sem a sziklája eddig nem kötötte meg a zenés színház műfaját a hamszín és háborúk sújtotta tájon. Még mindig más vidékről ideszállt spórák termékenyítik meg az izraelivé érlelődő kulturális talajt.

Manon Weizman és Omer Arieli az opera alapítói

Manon Weizman Svájcban, annak is a francia részéről érkezett Jeruzsálembe. Még Genfben szerezte zongoratanárnői diplomáját, 1992-ben alijázott, s bizony sokszor kellett visszafojtania a könnyeit a küzdelemben, hogy az általános iskolákban, ahol végzettségének megfelelő állást kapott, a nebulókat zenére, többek közt a Kodály-módszer elsajátítására bírja. Mi tagadás, darab idő után fel kellett adnia, de nem a zeneoktatást. Hamarosan tehetséges általános iskolásokból alakult kórusok vezetésére szakosodott, majd a *Misrad ha binub* (az Oktatási Minisztérium) keretei között folytatta a kórus- és kórusfesztivál-szervezést. Ennek a keretében jött az ötlete, hogy rövid operákkal vagy operakivonatokkal lehetne a júdeai sivatag kemény körülményei között felnövekvő tanulóifjúság lelkét valamelyest lágyítani. 2005 és 2009 között így született meg a *Carmen*, a *Figaró házassága* és a *Porgy and Bess* előadás a gyerekekkel, amelyet több tízezer gyerek (és szülő) hallgatott meg szerte Izrael iskoláiban.

Így került a képbe Omer Arieli – Firenze születte – karmester, akivel a bonyultabb zenés drámák felé terelték a gyermekkórusokat. Omer 1995-ben alijázott, és a katonai szolgálat

után a jeruzsálemi Rubin Akadémián – ahol ma zenekarvezetést és operaéneklést oktat – tanult, majd Bécs több operaházában, valamint német városok (Würzburg, Passau, Dortmund) dal-színházaiban töltötte „inas éveit”. Egy fárasztó gyerekelőadás alig tudott kikecmeregni a kocsi-ból, amikor Manon felsóhajtott: „Elfáradtam a gyerekekbe, mi lenne, ha felnőtt operákat csinálnánk? Ha egy igazi operaházat alapítanánk itt, Jeruzsálemben?”

Az álmokat nem követte azonnal tett. Épp ellenkezőleg, Manon férje – bankár – csak hűtötte a kedélyeket, hogy ez lehetetlenség. Akkor vette komolyabban az ábrándokat, amikor a jeruzsálemi Gerard Behar Kulturális Központ – ez a város közepén lévő frankofonok alapította, a hetvenes évek modernségében épített, s így itt már műemléknek tűnő multifunkcionális művelődési csomópont – felajánlotta Ofernak a hatszáz fős színháztermet, hogy havonta teremtsen és szervezzen benne zenei eseményeket. E lehetőséggel született meg a hely az álom megvalósításához.

A bankár férj (Joe Weizman, a Hapolaim bankház jeruzsálemi igazgatója) ekkor már reálisnak tartotta, hogy kézbevegye a *so called* „ügyeket”.

Mi, akik a kultúrában dolgozunk, jól ismerjük ezt a fáradságos s nem művészembernek való munkafolyamatot. (Csinálja csak ezt egy bankár!) Alapítványt gründolni – *Jeruzsálemi Opera Alapítvány* –, majd felhajtani hozzá az állami és magánszponzorokat. Az álmodókhoz csatlakozott André Hajdú mint zenei tanácsadó, őt nem kell bemutatni a *Múlt és Jövő* olvasóinak, valamint Julia Pelzner rendező, aki Szentpétervárott szívta magába a szakma alapjait, de rendezett operát Bostonban, Dallasban, Houstonban, San Franciscóban, a moszkvai Bolsojban, valamint majd egy tucatot Tel-Avivban. Mint akik csak erre vártak, azonnal csatlakoztak az álom megvalósításához – amelyből eddig egy ária-est, valamint egy Mozart operából csinosan összeszerkesztett kerek egyveleg valósult meg, amelyet péntek délelőttönként játszanak. (Ezen alkalmak egyikén készültek a képeink.) Ez az időpont ugyan még nem passzol az igazi operai hangulathoz – de a jeruzsálemi városháza ragaszkodott ehhez, némi pénzmagot is adván hozzá. Feltehetően azért, hogy amíg a felnőtt, életerős emberek a piacról cipelik haza a friss, főznievaló anyagot, vagy a kávéházakban és a korszokon készülnek fel a szabbat lelki és gyomori megpróbáltatásaira, addig a nagyszülők és a gyerekek is hasznos és kulturális kikapcsolódáshoz jussanak. S a közönséget és örömét elnézve – ez abszolút jó választásnak és építkezésnek bizonyult, mert a pergő, bombabiztos jelenetekből és áriákból összefűzött előadás magával ragadja az idős nemzedéket, akik persze kívülről fújják a melódiákat, és az unokák fogékony fülecskéjét és humorérzékét is megfogja – és remélhetően egy életen keresztül fogva is tartja – az isteni Amadeus bájos zsenije.

Az összes énekes, az összes szervező – „természetesen” – ingyen dolgozik. Az énekesek – sokan a tel-avivi operából, mások a Rubin Akadémia növendékeiből – első szóra csatlakoztak a vállalkozáshoz. (Az akadémán százan tanulnak az opera tanszakon – ez is egy túltermelési folyamat, vagy egy olyan vágy és tudás, amit csak az egész világgal lehet megosztani.) A többnyire (az amúgyis rosszul fizetett) Jeruzsálemi Szimfonikus Zenekar tagjaiból összeállt huszonöt zenész valami névleges összeget kap a próbákért és az előadásokért. Azonban a sminkeseket, szabókat, hangosítókat, világosítókat, biztonsági őröket piaci áron kell megfizetni. Az első teljes (esti) előadás függönye 2013. április 4-én gördül majd fel. A *Don Giovanni*t adják, erre si-

került szponzort találni – egy high tech cég (milyen okos!) befektetése révén. A próbák már folynak.

„Miért Mozart?” „Mert kezdetnek ő ragadja meg a szűz füleket. S ha már lesz állandó közönségünk, akkor jön el az ideje, hogy különös, a város szellemének megfelelő repertoárt alakítsunk ki. Az operairodalom tele van bibliai témákkal, valamint sok zsidó zeneszerző írt operát, amely a zsidó érzékenység, a zsidó tapasztalat lelki és érzelmi azonosságával átítatott. Még nem indultunk el, de már több izraeli kortárs zeneszerző is jelezte, hogy boldogan írna nekünk, vagy szeretné, ha előadánk a művét” – mondja Ofer, aki az alapítás mellett még négy jeruzsálemi s egy haifai zenekar maestrója.

„Még alig létezőnk, de már megkezdük a tapogatózást a világ felé. Követségekkkel, európai operaházakkal vesszük fel a kapcsolatot, hogy küldenek-e bizonyos szerepekre egy-egy fiatal, tapasztalatokra, élményekre vágyó énekest – mi az itt-tartózkodás költségeit fedezzük. Bizonyára sokakat vonz, hogy Szent Városban élhet egy darab ideig, s itt léphet fel. Az európai és a jeruzsálemi tapasztalat összeélésévé szeretnénk tenni ezt a műhelyt.

„Úgy legyen!” – vágom rá, s minden felelősség nélkül: „Ebben nekünk, magyaroknak is benne kell lennünk!”

André Hajdú és Mira Zakai énekesnő -
tanítvány, és könyvszerzőtárs.

nem melleleg a *Múlt és Jövő* alapító Patai József unokája

•••

S ha már a tudósításban szerepelt André Hajdú, hangsúlyosan magyar gyökerű zeneszerző neve – akkor itt elválasztva emlékezünk meg 80. születésnapjáról, amelyet a jeruzsálemi Avi Hai Művelődési Központ színháztermében ünnepeltek meg a fiatal zenészekkel és az izraeli

zenei élet jeleseinek közreműködésével. A gazdag tartalmú est leglényegibb tanulsága az volt, hogy milyen erős és progresszív kötőanyagnak bizonyul az izraeli kultúrában ama láthatatlan magyar „cement”-lét. André tanítványai közül egyaránt megtalálhatók az izraeli klasszikus és „könnyű” zenei élet sztárjai, de a legbeszédesebb tanúság a vele együtt zenélő fiatalok közössége. A remek este felelevenítésével nem „kipipálni” kívánjuk ezt az évfordulót. Éppen ellenkezőleg: a kerek évszám s André Hajdú jelentősége az izraeli (zsidó) és a magyar nép kultúrájában olyan megörökítést kíván, amelynek kidolgozásához hosszabb idő szükségeltetik, s nem függhet – az amúgy sem igen betartott – folyóiratmegjelenésekhez. Belekezdünk egy hosszabb beszélgetésbe, amely az öt évvel ezelőtthez képest is (*Múlt és Jövő*, 2007/4) új, izgalmas vállalkozást mutat be. André-András a magyar nyelv zenei és fogalmi tartalmát igyekszik körbejárni és meghatározni – tudományos és mélylélektani alapon. A témáról egy roppant könyv megírásába fogott, amelynek során – mintegy illusztrációul a mondandójához – verseket elemez és ír.

KÉP ÉS SZÖVEG: KŐBÁNYAI JÁNOS

Kiadónk gondozásában
korábban megjelent az
Izraeli szellem ma
(Kőbányai János interjúi)
című kötet.

Megvásárolható a szerksztőségben:
1024 BUDAPEST,
KELETI KÁROLY U. 16. 2. emelet 3.
TELEFON/FAX: 316-7019
E-mail cím: mandj@multesjovo.hu

és interneten:
www.multesjovo.hu